

مطالعه روش‌های بکارگیری خلاقانه تکنیک‌های پارچه‌سازی سنتی در طراحی البسه مجلسی بانوان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۲۸
کد مقاله: ۵۸۹۸۱

مریم سلیم زاده^۱، سید محمود طباطبایی^{۲*}،
مجید اسدی فارسانی^۳

چکیده

طراحی لباس و پوشاک یکی از فعالیت‌های با چالش و پیچیدگی زیاد و البته پردرآمد در حوزه طراحی منسوجات می‌باشد که توانایی خلاقیت و نوآوری و نگاه تیزبین طراح را نیاز دارد. امروزه طراحان لباس علاوه بر نگرش و ذهنیت تخصصی و فنی، تمرکز ویژه‌ای به سبک‌های زندگی مشتریان و نیازهای اجتماعی آنها دارند، از جمله تطبیق با مد و زیست‌سازگاری پوشاک حاصل می‌باشد. در این تحقیق تلاش شد تا با بکارگیری چهار تکنیک پارچه‌سازی؛ سوزن دوزی، منجوق دوزی، دوخت برجسته، و کچه دوزی، بصورت الگوهای خلاقانه با رویکرد جذب سلیقه‌های معاصر بر روی پارچه و استفاده از نقوش بومی ایرانی و ترکیب آن با هنر مدرن، تحولی جذاب در طراحی البسه مجلسی بانوان ایرانی ایجاد شود. لذا چهار نوع البسه مجلسی زنانه با بکارگیری این چهار تکنیک در طراحی و سپس نمونه کار بصورت عملی آماده شد. در راستای ارزیابی کار اجرایی انجام شده از نظر سه ابعاد قابلیت ارائه و بیان فرهنگی و احیاء هنرهای سنتی اصیل ایرانی در قالب چهار نوع تکنیک پارچه‌سازی، خلاقیت، و کیفیت مصرف حاصل، پرسشنامه راستی آزمایی طراحی و توسط تعدادی از کارشناسان و متخصصین تکمیل و تحلیل توصیفی انجام شد. نتایج ضمن تایید ارائه بیان فرهنگی مناسب البسه تولید شده از بعد احیاء میراث سنتی و بومی، گواه بر ارزیابی مطلوب بالاتر از ۶۵٪ مولفه‌های کیفیتی و همچنین راحتی روانی در پوشش تکنیک‌های پارچه‌سازی پیاده‌سازی شده در طراحی البسه مجلسی مورد نظر بود. امروزه بکارگیری این بینش خلاقانه می‌تواند سهم عمده‌ای در برندسازی تولیدکنندگان و البته رونق بازار آنها داشته باشد.

واژگان کلیدی: طراحی لباس، تکنیک پارچه‌سازی، لباس مجلسی بانوان، خلاقانه، بیان فرهنگی.

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد طراحی پارچه و لباس، دانشگاه علم و هنر، یزد
۲- استادیار، گروه طراحی پارچه و لباس، دانشکده هنر، دانشگاه علم و هنر، یزد، ایران (نویسنده مسئول)
m.tabatabaie@sau.ac.ir
۳- استادیار، دانشکده هنر، گروه صنایع دستی، دانشگاه شهرکرد، ایران

در دنیای معاصر همزمان با پیچیده شدن امور، پوشاک انسان نیز به متغیرهای فراوان و متفاوتی وابسته است. در کشورهای پیشرفته مطالعات پیرامون پوشاک به صورت گسترده انجام می‌گیرد و نیازهای مخاطب شناخته شده و بر اساس مبانی فلسفی، جامعه‌شناختی جدید، پوشاک ارائه می‌شود. با وجود کمبود مطالعات و بررسی‌ها در حوزه طراحی لباس، اما به مرور با زیاد شدن دانش آموختگان طراحی پارچه و لباس، و گسترده شدن مطالعات امید است که مسئله پوشاک در راستای بینش اجتماعی و فرهنگی داخلی مطالعه و طراحی شود. مخاطبی که از کودکی تصاویر عشایر، زنان بلوچ و ترکمن و دیگر اقوام ایرانی را در کتاب‌ها و رسانه‌ها و حتی پیرامون محیط زندگی خود دیده، اکنون این تصاویر جزئی از ذهنیت‌های شخصی او شده و چه در ایران زندگی کند و یا در خارج از ایران، قطعاً تمایل به نقوش و طرح‌های ایرانی خواهد داشت (بابایی و اکبری، ۱۳۹۳، ۲۴۵). تولیدکنندگان می‌توانند با شناخت نیازهای واقعی و جدید مشتریان و سبک زندگی آنها تصور خوبی از طراحی مدرن البسه و همراه با مد را در تولیدات خود ارائه نمایند. طراحی البسه امروزی به جز وابستگی و ارتباطات نزدیک با تنوع زیبایی ظاهری از نظر طرح و نقش، رنگ و ترکیب رنگ و البته مضامین فرمی و دوخت و پارچه، بایستی مولفه‌های تناسب با مشخصات اندامی مشتریان در الگو و برش را نیز مدنظر باید داشته باشد (طباطبایی و مظفری، ۱۴۰۰). در تمدن ایران علاوه بر هنر پارچه‌بافی به شیوه‌های مختلف تزیینات بر روی پارچه از جمله انواع هنر سوزن‌دوزی بر روی پارچه و البسه که هنر اقوام بلوچ و ترکمن است، نگاه و توجه ویژه‌ای داشته‌اند. این خود گواه بر اهمیت فاخر شدن البسه و پوشاک با آراستگی آن با هنرهای دستی که اغلب حاصل زحمت بانوان بود، از دوران گذشته مخصوصاً در نزد طبقه اشراف و درباریان بوده است (دادخواه و همکاران، ۱۳۸۷). پوشاک سنتی فقط محل عرضه یک هنر نیست، بلکه حاصل تلفیق و اختلاط چندین نوع هنر و فن است که در کنار هم اثری ارزشمند را خلق می‌نمایند. استفاده از تزیینات در پوشاک، علاوه بر زیبایی خاص، متانت و قربت بومی ویژه‌ای به پوشاک می‌بخشد. وجود چنین عناصری در طراحی و ترکیب بندی نقش ظاهری بخش‌های مختلف البسه در کنار فرم‌ها و رنگ‌های متنوع، نقش به‌سزایی در گردش و حرکت و تمرکز چشم مخاطب و هماهنگی و انسجام سایر خطوط و محتوای ظاهری طرح افزوده و ریتم خوشایند و جذابی را به ذهن می‌رساند. عبارتی همدستی و هماهنگی بصری ویژه‌ای را در ارائه و برجسته نمودن مضامین مفهومی و بینش بومی طراح فراهم می‌نماید. کاربرد این عناصر و تزیینات پارچه‌سازی در قسمت‌های مختلف پوشاک و با جانمایی خلاقانه طراح و رعایت سایر تناسب‌ها و تطبیق‌ها و تلفیق‌ها سبب افزایش جلوه‌گری و غنای هنری پوشاک و البته ارزش آفرینی اجتماعی و فرهنگی آن خواهد شد (کنگولو و همکاران، ۱۳۹۴). هماهنگی و ارتباط بین پوشاک و سلیقه و در کنار آن ورود فرهنگ زیستی از عوامل بسیار تأثیرگذار در طراحی لباس است. امروزه مطالعه و پژوهش در تکنیک‌های سنتی ایران برای آراستن لباس از عوامل کارگشا در جهت پیشرفت و نوآوری در طراحی و تولید خلاقانه پوشاک و آشتی با هنرهای سنتی و هم‌گامی با مد و رویکرد مدرن خواهد بود (غلامی و مریدی، ۱۳۹۵).

راستگو و همکاران (۱۴۰۱)، در تحقیق خود ضمن بیان منسوجات و پارچه‌سازی‌های سنتی ایرانی بعنوان ارزشمندترین سرمایه‌های فرهنگی، حضور و بکارگیری آنها را طراحی لباس را گواه و سند هویت اجتماعی و فرهنگی مردمان کشور بیان داشتند. ایشان با الهام گرفتن و یکارگیری طرح و نقوش سنتی و بومی سیستان و بلوچستان در سوزن‌دوزی‌ها و سفالینه‌های کلپورگان این منطقه، بینش جدید و خلاقانه‌ای را در طراحی لباس مجلسی زنانه ارائه و مطرح نمودند.

عتباتی و همکاران (۱۳۹۵)، در تحقیق خود با عنوان شاخصه تزیین در هنر اسلامی و قابلیت کاربرد آن در پوشاک معاصر، تأکید بر بازاندیشی طراحان البسه اجتماع درباره نقش توجه به هویت فرهنگی هر اجتماع و نگاهی به گذشته را در رویکرد نوآورانه و معاصر در طراحی‌های نوین بیان داشتند. ایشان چنین نتیجه گرفتند که استفاده از طرح‌ها، نقوش و تکنیک‌های پارچه‌سازی سنتی و بومی مناطق مختلف ایرانی منجر به هویت بخشی نمود بصری پوشش مردم تعیین کردند. هنجارها و آداب و رسوم و ارزش‌های ملی در طراحی‌های جدید علاوه بر احساس ایمنی، به آن محصول هویتی خاص و بیان فرهنگی قابل توجه‌ای می‌دهد. مفهوم هویت ملی تنها در قیاس هویت یک ملت با ملل دیگر معنا پیدا می‌کند تا زمانی که عناصر هویت ملی پابرجا باشند احساس ایمنی روانی نیز برقرار می‌ماند.

شفاء و همکاران (۱۳۹۷)، در تحقیق خود از فرم و رنگ و برخی تکنیک‌های پارچه‌سازی سنتی گیلان، در طراحی لباس اجتماع بانوان جوان ایرانی استفاده نمودند. ایشان بیان داشتند که لباسهای طراحی شده با الگوهای بازنمودی از طرح و نقش‌ها و رودوزی‌های سنتی بدلیل تنوع و زیبایی خاصشان می‌توانند منبع مستند و فرهنگی برای طراحان و هنرمندان باشند و در این راستا بخشی از موروث‌های سنتی کشور احیاء و حفظ خواهد شد و این سبب افزایش اعتماد به نفس ملی و جلوگیری از بی‌هویتی نسل جوان خواهد شد. در نهایت البسه اجتماع از جمله مانتوهای طراحی و دوخته شده از نظر رعایت تعادل، تناسب و هماهنگی بین اجزای طرح و همچنین رعایت اصول و ترتیب و جانمایی زیبای بصری در نمود صحیح و علمی نقوش و پارچه‌سازی بکار رفته منطبق با مولفه‌های کیفی مورد استقبال معاصر بازار، با پرسشنامه راستی‌آزمایی توسط گروهی از مصرف‌کنندگان تأیید شد.

تزیینات الصافی به البسه در هنگام دوخت و یا بعد از اتمام فرایند تولید مانند استفاده از تکنیک‌های پارچه‌سازی بعنوان بخش تزیین همواره مبتنی بر تفکرات، نیاز اقلیمی، مادی و معنوی اقوام مختلف بوده است. غریبی و همکاران (۱۳۹۹)، با هدف نوآوری در تزیین البسه مجلسی بانوان از مجموعه الکترونیکی هوشمند نوری با رویکرد نمود بصری رنگارنگ با الهام از نقوش برجسته‌سازی

شده در پوشاک سنتی، و قابلیت عبوردهی نور توانستند امکان تغییر شدت و رنگ نور در لباس، افقی جدید فراروی طراحان لباس قرار دهند.

امروزه هنوز استقبال عمومی و گسترده چندان در زمینه بکارگیری هنرهای سنتی بومی در طراحی البسه وجود ندارد و اغلب مختص گروهی خاص از افراد و هنرمندان شده است. وابستگی صنعت طراحی پارچه و لباس در ایران به طرح‌های وارداتی عاملی است در نادیده گرفتن و عدم توجه به سلیقه و سبک زندگی بومی و فرهنگ ایرانی می باشد. در این تحقیق تلاش بر آن است که ضمن معرفی هنرهای دستی سنتی، از برخی هنر اقوام ایرانی از جمله ترکمن و بلوچ از جمله سوزن‌دوزی، دوخت برجسته و کچه‌دوزی، قابلیت استفاده از آن را در آراستن و طراحی خلاقانه پارچه و البسه مجلسی بانوان و بومی سازی مدرن طرح و نقش‌های اصیل ایرانی در نمود ظاهری البسه می‌باشد.

۲- مبانی نظری

۲-۱- هنر سوزن دوزی

سوزن دوزی هنر آراستن و نقش آفرینی سطح رویین پارچه های ساده با بهره گیری از نخهای الوان و با کمک سوزن، قلاب و نخ می باشد. این هنر سنتی سابقه بیش از شش هزار سال در پوشاک ایرانی دارد. هنرمندان سوزن دوز با اخلاص و عشق، طرح های خیال انگیز و زیبایی خود را با کوک های ظریفی که بر پارچه و یا بخشهای مشخصی از لباس می نشانند، تلفیقی از زیبایی طرح و نقش، و تلاش و شکیبایی آنها را به نمایش می گذارند. هنرمند با اخلاص و عشق، طرح های خیال انگیز و زیبایی خود را در قالب روبه لحاف، روبالشی، روتختی، بقچه، پرده، جاقرائی، جای نماز، سجاده و قاب قرآن و ... ارائه دهد (منتخب، ۱۳۷۹). سوزن دوزیهای ایرانی دارای تنوع گسترده ای است که به اشکال مختلف انجام می شود که در مناطق مختلف ایران جلوه گری های هنری و فرهنگی متمایز ولی منطبق با اصالت و ارزشهای بومی هر منطقه را نمود می کند. از جمله زیرشاخه های این هنر عبارتند از منجوق دوزی، گلابتون دوزی، ملیله دوزی، قیطان دوزی، ابریشم دوزی، پولک و سکه دوزی و ... (قربانی، ۱۳۸۱، ۱۳۰).

۲-۲- هنر برجسته دوزی

این هنر دستی اغلب زیرمجموعه ای از سوزن دوزی و رودوزی های سنتی محسوب می شود. برجسته دوزی یا ده یک دوزی پیشینه ای در تاریخ تمدن ایران باستان از دوران مادها و هخامنشی دارد. در تولید آن اغلب از نخهای گلابتون استفاده می شود که نمود عینی آن تا به امروز، کتیبه های آیات قرآن در پارچه های طراز بکار رفته در پرده خانه کعبه می باشد. برای تولید این اثر هنری، هنرمند پس از نقش پردازی روی پارچه، ابتدا کوههایی در راستای هم در دور تا دور طرح زده و سپس از محل هر کوک، ده بار نخ گلابتون و سوزن را از یک نقطه رفت و برگشت می کند، یا اینکه نخ گلابتون را ده لا کرده و حالت داده و با بست هایی بر زمینه می دوزد. منجوق دوزی یکی از رودوزی های برجسته زیبا و سنتی ایرانی است که در قدیم جنبه اشرافی البسه درباریان بوده و مواد اولیه مصرفی آن سنگ ها و فلزات گرانبها می باشد. امروزه با استفاده از نخ ابریشمی و تزئیناتی مانند پولک و مروارید و ملیله و سرمه دوخته و تهیه می شود (قربانی، ۱۳۸۱، ۱۳۱).

۲-۳- هنر کچه دوزی

هنر نمدالی قدمتی بیش از چهار هزار ساله در ایران دارد و طبق مستندات تاریخی در دوره مادها مردان از کلاه های نمدی استفاده می کردند. نمدالی از صنایع دستی کاربردی بدون بافت است که با استفاده از الیاف پشم و درگیر و قفل کردن فلسهای آنها با هم تحت فشار و رطوبت تهیه می شود و از آن اغلب برای تولید زیرانداز و پوشش های گرم و ضخیم سر، تن و پای پوش استفاده می شود. نمد ترکمن از انواع مهم و معروف نمد ایرانی بوده که در ترکمن صحرا به آن "کچه" گفته می شود و به عمل نمدالی نیز "کچه باسماق" می گویند. در گذشته کچه یا نمد صرفاً به صورت نمد مالی تولید می شده و کالای تولیدی محدود به زیراندازهای نمدی و یا لباس های شبانی یا زین اسب بوده است و ماده اولیه آنها الیاف پشم بوده است. اما امروزه با ابداع روشهای نوین و ایجاد تحول در تولید کچه یا نمد از الیاف مصنوعی پلی پروپیلن یا اکریلیک و با پهن کردن به فرم و شکل دلخواه بروی پارچه یا لباس دیگری و با کمی رطوبت و قلیایی و اعمال فشار دسته سوزنهای مخصوص استفاده می شود. انواع کیفها و کفش های رنگین و فانتزی و انواع تزئینات منزل و اتاق کودک، ساخت انواع عروسک و تزئینات روی گل سر و ایجاد نقوش نمدی بر روی انواع لباسهای مجلسی و انواع شال و کلاه و پارچه های حریر به وسیله کچه خشک امکان با این تکنیک پذیر می باشد (چاوکی و آشوری، ۱۳۹۴؛ شایسته فر، ۱۳۹۰، ۱۰۵).

در شکل ۱ تصاویری از هر کدام از تکنیکهای پارچه سازی مورد اشاره شده فوق نمایش داده شده است.

الف

ب

ج

شکل ۱. نمونه آثار دستی تکنیک های الف (سوزن دوزی، ب) برجسته دوزی، ج) کچه دوزی

۳- روش پژوهش

برای دستیابی به اهداف این تحقیق، تلاش بر آن شد که با استمداد از عنصر خلاقیت و شناسایی سلیقه مخاطب امروزی، نقوشی تازه با استفاده از تکنیک‌های سوزن‌دوزی، برجسته دوزی، و کچه دوزی بر روی چهار نوع البسه مجلسی بانوان بصورت عملی و کاربردی ایجاد کرده و در نهایت کیفیت عملکرد حاصله از منظر کیفیت کار دوخت و زیبایی ظاهر، میزان نوآوری خلاقانه و تطبیق با سبک و سلیقه پوشش و مد معاصر، توسط گروه کارشناسان خبره طراح لباس و تعدادی مصرف کنندگان از طریق پرسشنامه، راستی آزمایی شود. برای بخش عملی در تکنیک سوزن دوزی سعی شد تا از تکرار نقوش و طرح شلوغ هویت اصلی این هنر حفظ شود. در تکنیک کچه دوزی نیز که پیش از آن به صورت یکدست از جنس نمد ساخته می شد، عناصری تزئینی با لیاف رنگی اغلب مصنوعی پلی پروپیلن بر روی پوشاک استفاده شد.

۴- یافته های پژوهش

الف-۱) اجرای کار عملی با بهره‌گیری از تکنیک سوزن دوزی: همانطور که در شکل ۲ مشاهده می شود تکنیک سوزن دوزی در نمونه کت و پیراهن با استفاده از نخ های دوخت گلدوزی به رنگ سیاه و سفید و خاکستری می باشد. نقوش سوزن دوزی اغلب به صورت نقوش هندسی و شکسته بوده و از این رو کت طراحی شده در این تحقیق دارای خطوط شکسته در یقه و نواردوزی خطی بر روی کت می باشد. همواره جلوی لباس فضای مناسبی را به طراح می دهد تا امکان ارائه زیبایی شناسانه آرایه های مورد نظر خود را داشته باشد. تغییر شکل و ظاهر با ماهیت رنگی تنالیده دو رنگ متضاد و البته خلوت، جزو علاقه مندی های امروزی طراحی تن پوش های بانوان می باشد. برای تعیین طرح نهایی و جانمایی آن در کت و پیراهن بطورخلاقانه سعی شد که از نقوشی با مفاهیم سنتی و بومی در سوزن دوزی های ترکم و بلوچ استفاده شود. نقشمایه بکار گرفته شده برای سوزن دوزی ترکیبی از نقوش چشم عروس (در مرکز طرح) و پنجه پلنگی در اطراف طرح و بطورکلی چیدمانی از نقوش هندسی بصورت ساده و خلوت دارد. نقش چشم عروس، که مربع مرکزی چشم عروس است و رنگ های بکار رفته در آن نیز حکم آرایش چشمان عروس را دارند. نقش پنجه پلنگی از نقوش حیوانی بکارگرفته شده در سوزن دوزی بلوچ که نماد و مفهوم قدرت دارد (شایسته فر، ۱۳۹۰، ۱۰۵).

الف-۲) اجرای کار عملی با بهره‌گیری از تکنیک منجوق دوزی بر روی پیراهن مجلسی: در این نمونه کار عملی از تکنیک سوزن‌دوزی با استفاده از شیوه منجوق بافی، بر روی لباس مجلسی استفاده شده است. بکارگیری نقوش هندسی خالص ایرانی در سوزن‌دوزی بلوچ بر روی لباس ایرانی همراه با رنگ قرمز رایج در سوزن‌دوزی ترکمن و بلوچ اساس کار طراحی این نمونه می باشد. نقش اجرا شده بر روی لباس از نقوش هندسی بلوچ‌دوزی و ترکیبی از دو نقش تک و پلیوار کوچک است. تک، در زبان بلوچی به معنای گل است و از لوزی‌های منتظمی تشکیل شده که بر رأس آنها مثلث های کوچکی مثل پرچم گل قرار دارد. پلیوار کوچک، ستاره‌های ساده یک در میان هستند که یادآور گل‌هایی با ستاره‌های کوچک ساده که نقش تزئینی مناسبی برای لباس مجلسی به شمار می‌رود. برای اجرای این تکنیک طرح انتخاب شده بر روی چله پیاده شده و در انتها منجوق‌بافته شده بر روی لباس پیاده شد (شکل ۳).

شکل ۳. تکنیک منجوق دوزی بر روی لباس مجلسی زنانه

شکل ۲. تکنیک سوزن کاری بر روی کت و پیراهن زنانه با الهام از نقش چشم عروس در سوزن دوزی بلوچ

ب) اجرای کار عملی با بهره‌گیری از تکنیک برجسته دوزی بر روی کت زنانه: برای اجرای این تکنیک، گل‌های بنفشه بعنوان طرح نهایی انتخاب شد. مطابق شکل ۴ گلبرگها و برگها بصورت جداگانه دوخته شده و سپس به صورت برجسته بر روی قسمت شانه کت زنانه پیاده سازی شد.

شکل ۴. تکنیک برجسته منجوق دوزی بر روی لباس مجلسی زنانه

ج) اجرای کار عملی با بهره‌گیری از تکنیک کچه دوزی بر روی پالتو: طراحی یک لباس مجلسی نمدی که تطبیق با ویژگیهای مدرن و مد امروزی باشد، فرایند پیچیده و خلاقانه ای نیاز دارد. برای اجرای این بخش عملی، روش نمد مالی با استفاده از تکنیک کچه دوزی می باشد. این طرح به روش خشک بر روی پالتو ایجاد شده است. طرح اولیه شبکه ای بر روی پالتو کشیده شده و سپس الیاف شانه شده پلی پروپیلن بصورت یکنواخت و کنار همدیگر بر روی طرح مذکور چیدمان شده و سپس مقدار کمی محلول آب و صابون روی آن اسپری شد. در انتها به وسیله سوزن مخصوص کچه و عمل سوزن زنی مداوم و یکدست طرح بر روی سطح پارچه پالتو تثبیت شد (شکل ۵). این تکنیک پارچه سازی با شستشو از بین نمی رود بلکه با هر بار شستشو ثبات بیشتری پیدا می کند. رنگ اشکال ایجاد شده بر روی لباس به صورت رنگهای مکمل مانند زرد و بنفش ترتیب و نقش زده شد. زمینه خاکستری خنثی بستری است تا اشکال درخشش خود را داشته باشند.

شکل ۵. تکنیک کچه دوزی بر روی پالتو مجلسی زنانه

۵- بحث و یافته‌ها

با توجه به سه کار عملی اجرا شده با سه نوع تکنیک پارچه سازی، جدول ۱ خلاصه نتیجه پشتمانه قومی و بومی کار اجرا شده و فرایند خلاقانه بکار رفته در هر مورد را بطور خلاصه ارائه نموده است.

جدول ۱. خلاصه نتایج احیاء پارچه سازی سنتی و خلاقیت بکار رفته

عناصر خلاقیت	بیان فرهنگی و احیاء هنر سنتی قومی و بومی	تکنیک پارچه سازی
عدم تکرار نقشمایه، نقشمایه بزرگتر، رنگهای مونو کروم در طیف سیاه و سفید به جای رنگهای خام همخوانی با ماهیت مجلسی طرح سوزن دوزی با تکنیک منجوق	سوزن دوزی بلوچ تلفیق نقش چشم عروس پنجه پلنگی و نقوش هندسی	تکنیک سوزن دوزی بر روی کت و پیراهن زنانه
خلاقیت در ترکیب بندی رنگ گلها با رنگ زمینه کت و جانمایی روی شانه	طرح با رنگ بندی لباس های ترکمن، نمونه ای از نقوش سوزن دوزی بلوچ با مفاهیم گل و ستاره	تکنیک منجوق دوزی بر روی لباس مجلسی زنانه
استفاده از طرح شبکه ای برای شکیل تر کردن لباس	ارائه انواع نقوش برجسته برای تزئین لباس و سایر منسوجات خانگی	تکنیک برجسته دوزی بر روی کت زنانه
	احیا پوشاک نمدی در قومیت های مختلف ایرانی	تکنیک کچه دوزی بر روی پالتو مجلسی زنانه

۵-۱- ارزیابی کیفیت کار اجرایی عملی

برای ارزیابی کیفیت عملکرد طراحی و پارچه سازی انجام شده بر روی چهار نمونه البسه مجلسی این تحقیق از سه بُعد نقش در بیان و احیاء هنرهای سنتی بومی ایرانی، میزان خلاقانه بودن و کیفیت اجرایی کار از نگاه مصرف کنندگان و بازاریابی فروش منطبق با مد بازار امروزی، پرسشنامه راستی آزمایی به شرح جدول ۲ آماده شد. روایی سوالات پرسشنامه بصورت محتوایی توسط

چند نفر خبره تایید شد. پرسشنامه مذکور توسط ۳۰ نفر مخاطب کارشناس تخصصی طراحی لباس و آشنا به بازار فروش البسه مجلسی امروزی، که بخشی از آنها دانشجویان و فارغ التحصیلان دختر رشته طراحی لباس با امکان پوشیدن هر کدام از نمونه لباسها بودند، برای هر کدام از چهار نمونه لباس با تکنیک پارچه سازی مربوطه بصورت جداگانه تکمیل گردید. اغلب برای تعیین راحتی روانی البسه شرایط برای پوشیدن لباس توسط مخاطب فراهم می شود و مخاطب احساسات راحتی یا عدم راحتی خود از پوشش لباس از نگاه بصری افراد دیگر حاضر در مکان در ابعاد تناسب، تعادل، هماهنگی اجزاء، زیبایی بصری و حتی راحتی امنیتی و ارگونومی تعیین می کند. (پیوست ۱)

پس از استخراج داده های پرسشنامه ها، ابتدا با مقیاس سازی داده ها تحت سه بُعد سوال کلی طبقه بندی شده مطابق با ستون دوم پرسشنامه در نرم افزار آماری SPSS، تحلیل های توصیفی مطابق با معیار توزیع و درصد فراوانی و آزمون رتبه بندی فریدمن به شرح زیر بعنوان یافته های تحقیق ارائه شد.

۵-۲- تحلیل و ارزیابی میزان کارایی و کیفیت اجرا شده

میانگین نتایج ارزیابی برای سه نوع ابعاد سوال برای ۴ نمونه لباس مجلسی با تکنیک پارچه سازی متفاوت در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. میانگین نتایج ارزیابی هر کدام از ابعاد سوالات پرسشنامه

ابعاد سوال	شماره سوالات مرتبط	میانگین درصد فراوانی تجمعی هر تکنیک پارچه سازی		
		سوزن دوزی	منجوق دوزی	برجسته دوزی
بیان و احیاء فرهنگی	۳-۱	۸۶/۶	۸۱/۷	۶۴/۴
خلاقیت در کار	۷-۴	۷۵/۵	۶۶/۷	۷۴/۶
کیفیت اجرایی	۱۰-۸	۸۳/۴	۸۱/۶	۹۱/۵

همانطور که مشاهده می شود، از نظر بُعد بیان و احیاء فرهنگی تکنیک های پارچه سازی بکاررفته، میانگین نتایج هر ۴ نوع نمونه بالای ۵۰٪ بوده و این حاکی از نقش و همبستگی مثبت کاربرد هنرهای سنتی در طراحی البسه در جهت احیاء و بیان فرهنگ های سنتی و بومی اصیل ایرانی هم برای ایرانیان و هم اشاعه و معرفی این فرهنگها برای مخاطبین خارج از ایران می باشد. از بین تکنیکهای مورد استفاده در این تحقیق، میزان تاثیرگذاری تکنیک های سوزن دوزی و کچه دوزی بالاتر می باشد. همچنین از نظر بُعد میزان خلاقیت کاری اجرا شده در هر کدام از تکنیک های پارچه سازی، مشاهده می شود میانگین نتایج ۴ نوع نمونه کار عملی بین ۶۵ تا ۷۵ درصد بوده و این گواه بر خلاقیت خوب محققین بطورمخصوص از نقطه نظر جانمایی مناسب و تطبیق ترکیب رنگ کار با رنگ زمینه لباس می باشد. از بین تکنیکهای مورد استفاده در این تحقیق، میزان خلاقیت در تکنیک های سوزن دوزی و برجسته دوزی بالاتر می باشد.

در نهایت از نظر بُعد کیفیت اجرایی هر کدام از تکنیک های پارچه سازی بر روی لباس مربوطه، مشاهده می شود میانگین نتایج در ۴ نوع نمونه کار عملی بالاتر از ۸۰٪ بوده که این گواه بر کیفیت اجرایی عالی محققین در پیاده سازی تکنیک ها از نظر دوخت و مصرف می باشد. از بین تکنیکهای مورد استفاده در این تحقیق، کیفیت اجرایی کار دوخت و دوام در تکنیک های برجسته دوزی و کچه دوزی بالاتر می باشد.

۵-۳- تحلیل رتبه بندی نهایی ارزیابی کلی تکنیک های پارچه سازی

در جدول ۵ خلاصه نتایج ارزیابی مخاطبین پرسشنامه از کار عملی اجرا شده بصورت کلی یک لباس مجلسی زنانه در پوشش و مصرف با نگرش خلاقیت در پیاده سازی و تطبیق با مد و سلیقه های روز و بیان و نمود فرهنگی و احیاء هنرهای سنتی و همچنین رتبه بندی داده های مقیاس سازی شده هر کدام از تکنیک های پارچه سازی براساس آزمون فریدمن ارائه شده است.

جدول ۴. میانگین نتایج ارزیابی کیفیت کلی و رتبه بندی تکنیک های پارچه سازی

رتبه بندی نهایی	میانگین امتیاز مقیاس	میانگین نتایج سوال ۱۱		تکنیک پارچه سازی بکار رفته در لباس
		رتبه	کیفیت کلی (راحتی روانی در پوشش)	
۱	۴/۵۲	۱	۴/۶۸	سوزن دوزی
۳	۴/۱۹	۲	۴/۳۱	منجوق دوزی
۴	۳/۸۳	۳	۴/۱۱	برجسته دوزی
۲	۴/۲۳	۴	۳/۸۸	کچه دوزی

همانطور که در ستون دوم جدول فوق مشاهده می شود، برای چهار نمونه کار عملی با تکنیک های پارچه سازی اجرا شده از نظر دیدگاه ارزیابی کیفیت کلی لباس آماده شده از بعد مهم راحتی روانی در پوشش و مصرف نهایی، رتبه بندی تکنیک ها به ترتیب ردیف ستون اول می باشد، که تکنیک سوزن دوزی بالاترین و کچه دوزی کمترین کیفیت کلی را ارائه نموده است. علاوه بر این مطابق بخش سمت چپ جدول ۴، می توان نتیجه دقیق تر با استفاده از آزمون رتبه بندی فریدمن که مبتنی بر میانگین مقیاس سازی شده بر اساس سه ابعاد مورد مطالعه بیان فرهنگی، خلاقیت و کیفیت اجرایی می باشد (نتایج ستون چهارم جدول) را مشاهده نمود. نتایج باز گواه بر نقش برتر تکنیک سوزن دوزی و بعد از آن به ترتیب تکنیک های کچه دوزی، منجوق دوزی و برجسته دوزی در ارائه محصول با بیان فرهنگ بومی و سنتی و اجرای خلاقانه می باشد.

۵- نتیجه گیری

یکی از مزیت های رقابتی در پوشاک امروزی ارائه شده توسط برندهای مختلف در بازار، طراحی خاص و خلاقانه در نمود ظاهری طرح و نقش آنها در راستای تطابق با اصول طراحی معاصر و مبتنی بر مد می باشد. در این تحقیق از ۴ نوع تکنیک پارچه سازی سنتی همراه با الگوهای بومی ایرانی جهت نمود زیباتر و جذاب تر با هدف تضمین ابعاد بیان فرهنگی و خلاقیت و کیفیت اجرایی کار در البسه مجلسی زنانه، بکار گرفته شد. نتایج حاصله راستی آزمایی توسط کارشناسان در همه موارد مولفه های مورد ارزیابی، میانگین نتایج مطلوب بالاتر از ۶۰٪ (خوب و بسیار خوب) را نشان داد. از نظر کیفیت کلی در پوشش و مصرف توسط مشتری نیز میانگین امتیازات در حد بالاتر از معیار مبنای ۳ تعیین شد. هر چهار نوع تکنیک نتایج قابل قبولی برای ایجاد نگرش و بینش در نزد طراحان داشتند که در این میان هنر سوزن دوزی با توجه به تنوع قابل توجه در اجرا و نقوش بالاترین نقش را داشت. با این نتایج می توان به تولیدکنندگان و طراحان لباس چنین پیشنهاد داد که ورود به این عرصه متنوع خلاقانه پارچه سازی در البسه، ضمن ابزار مناسب جهت تقویت برند شرکت، قابلیت امکان جذب و پوشش سلیقه های جدید بازار داخلی و حتی خارجی را مهیا خواهد کرد.

منابع

۱. بابائی، پروین، و اکبری، فاطمه. ۱۳۹۳. "بررسی مبانی نظری طراحی مد لباس زنانه در الگوی ایرانی"، فصلنامه نقد کتاب هنر، ش. ۲۰۱: ۲۴۱-۲۵۸.
۲. فان، ج، شرر، و، هاتر، ا، ترجمه: طباطبائی، سید محمود، و مظفری، وجیهه. ۱۴۰۰. "ظاهر لباس و تناسب: علم و فناوری"، انتشارات جهاددانشگاهی واحد یزد.
۳. دادخواه، بتول. حسامی، منصور، و کاتب، فاطمه. ۱۳۷۸. "زیبایی شناسی پوشاک، بررسی عناصر تاثیرگذار، فرم و رنگ، در پوشاک سنتی و معاصر ایران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء، دانشکده هنر.
۴. کنگرلو، مژگان. شاهرودی، فاطمه، و فریود، فریناز. ۱۳۹۴. "آسیب شناسی گرایش های سنتی در طراحی مد معاصر ایران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران - مرکز، دانشکده هنر و معماری.
۵. غلامی، سهیلا. مریدی، محمدرضا، و مقدم، بنفشه. ۱۳۹۵. "طراحی مدگرایانه لباس ویژه بانوان ایرانی"، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه هنر تهران، دانشکده هنرهای کاربردی.
۶. راستگو، فاطمه. زرین آبادی، احسان، و چیذری فرد، غزاله. ۱۴۰۱. "الهام گیری از نقوش سفالینه های استان سیستان و بلوچستان در طراحی لباس مجلسی بانوان"، علوم و فناوری نساجی و پوشاک، ش: ۴۱: ۴۷-۶۴.
۷. عبتاتی، بهناز. دادور، ابوالقاسم، و چیت سزایان، امیرحسین. ۱۳۹۳. "شاخصه تزئین در هنر اسلامی و قابلیت کاربرد آن در پوشاک معاصر"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کاشان، دانشکده هنر و معماری.
۸. شفاء، ملیحه. زرین آبادی، احسان، طباطبائی، سیدمحمود. ۱۳۹۷. "شناسایی و تحلیل تنوع فرم و رنگ پوشاک محلی بانوان گیلان به منظور بازنمود در طراحی مانتو بانوان جوان ایرانی"، علوم و فناوری نساجی و پوشاک، ش: ۸ (۲۴): ۱۵-۵.
۹. غریبی تهران، فیروزه. مقسم، عبدالرسول، و حسین پور کاسگری، علی رضا. ۱۳۹۹. "تزئین لباس مجلسی بانوان با استفاده از سیستم هوشمند نوری"، علوم و فناوری نساجی و پوشاک، ش: ۴ (۳۶): ۴۳-۵۱.
۱۰. منتخب، صبا. ۱۳۷۹. نگرشی بر روند سوزن دوزیهای ایران: از هشت هزار سال قبل تا امروز، انتشارات صبا، تهران.
۱۱. قربانی، مهناز. ۱۳۸۱. "نقش آفرینی با سوزن"، ماه هنر، ش: ۵۴ و ۵۳: ۱۲۸-۱۳۱.
۱۲. چاوکی، علی محمد، و آشوری، محمدتقی. ۱۳۹۴. "بررسی نوآوری های ۵۰ سال اخیر نمد سنتی ایران"، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه هنر تهران، دانشکده هنرهای کاربردی.
۱۳. شایسته فر، مهناز. ۱۳۹۰. "جایگاه بهره وری و اثر بخشی در خلق آثار هنری با تاکید بر هنر نمدمالی ترکمن صحرا"، ماه هنر، ش: ۱۵۶: ۱۰۲-۱۱۳.

جدول ۲. پرسشنامه خام راستی آزمایی کیفیت اجرای کار عملی

مخاطب محترم، ضمن قدردانی از قبول همکاری؛ خواهشمند است به سوالات پرسشنامه راستی آزمایی زیر را به دقت مطالعه و گزینه طیف ارزیابی مناسب (مطابق با امتیاز ۱-۵) را در خانه روبه رو علامت بزنید. [پرسشنامه لباس با تکنیک]						شماره سوال
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	سوال	ابعاد سوال
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	ماهیت نوع تکنیک پارچه سازی مورد استفاده	۱
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میزان نمود ارزش سنتی و بومی تکنیک پارچه سازی	۲
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	قابلیت صادر کردن بعنوان محصول فرهنگی	۳
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	نوع تکنیک پارچه سازی انتخاب شده	۴
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	جانمایی محل الصاق تکنیک به لباس	۵
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	تطبیق خلاقانه ترکیب رنگ تکنیک با رنگ زمینه	۶
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	تطبیق خلاقانه ابعاد تکنیک بکار رفته در نوع لباس	۷
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	کیفیت نحوه دوخت و الصاق	۸
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	دوام تکنیک پارچه سازی اضافه شده در شستشو و ...	۹
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	تطبیق با سلیقه امروزی بازار و مد	۱۰
بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	کیفیت کلی لباس آماده شده در پوشش (راحتی روانی)	۱۱